

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,
Volume/Cilt 7, Number/Sayı 1, (2018)
www.inijoss.net --- <http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

SÜRDÜRÜLEBİLİR KIRSAL KALKINMA VE GÖÇÜN ÖNLENMESİ İÇİN TARIMSAL EĞİTİM ÖNERİSİ: BİR PİLOT ARAŞTIRMA*

Lütfiye Özdemir

İnönü Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Orhan Polat

İnönü Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZET

Araştırma, sürdürülebilir kırsal kalkınma engeli olarak göçün önlenmesinde eğitimin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda kırsal alanlardan kentlere yapılan göçlerin nedenleri araştırılmış ve köylerde yaşayan insanların eğitim durumları değerlendirilmiştir. Bu amaçla araştırma, Türkiye'nin İç Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz Bölgelerinin kırsal kesimlerde uygulanmıştır. Araştırma verileri bu bölgelerden anket yöntemiyle toplanmıştır. Toplam 123 anket değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İstatistiki değerlendirmeler sonucunda; Cronbach Alpha değerinin 833 olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak erişilen bulgular şunlardır: 1) Araştırmanın uygulandığı kırsal kesimde insanların eğitim düzeyleri düşüktür. 2) Katılımcıların tamamı okullarda lise düzeyinde tarımla ilgili hiçbir mesleki eğitim almamışlardır. 3) Devlet okullarının dışında tarımla ilgili olarak mesleki eğitim alan katılımcıların oranı düşüktür. 4) Eğitim yetersizliği kırsal alanlardan kentlere olan göçün önemli sebeplerinden biridir. 5) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, gelecek nesillerin yaşayabilmeleri için gerekli doğal kaynaklar korunur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, Göç, Tarımsal Eğitim, Kırsal Alan, Tarım.

DEVELOPMENT AND PREVENTION OF MIGRATION: A PILOT RESEARCH

ABSTRACT

This study was conducted to determine the effect of training in the prevention of migration as an obstacle for sustainable rural development. In this context, the causes of migration from rural areas to the cities were investigated and the educational status of people living in the villages was evaluated. For this purpose, the research has been implemented in rural part of Turkey's Central Anatolia, Mediterranean and Black Sea regions. Research data were collected by applying a questionnaire to the region inhabitants. A total of 123 questionnaires were evaluated. On statistical analysis, Cronbach's alpha value was found to be .833. The findings are as follow: 1) People living in region have low educational levels. 2) None of the participants had received any training related to agriculture in highschool. 3) The proportion

* Bu çalışma 29-31 Ağustos 2016 tarihinde Macaristan'da gerçekleştirilen "International Conference on Eurasian Economies" konferansında "Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınma İçin Göçün Önlenmesinde Yaygın Formal Eğitim Önerisi: Bir Pilot Araştırma" adı altında sunulmuştur. Kongre sonrasında başlıkta ve içerikte önemli değişiklikler yapılarak sayısal veriler güncellenmiştir.

of participants receiving vocational training related to agriculture, except for state schools is low. 4) Lack of education is one of the important reasons of the migration from rural to urban areas. 5) If enough agricultural education is given to region habitants, natural resources to ensure the survival of future generations are protected.

Keywords: Sustainable Rural Development, Migration, Agricultural Education, Rural Area, Agriculture.

1. GİRİŞ

Günümüzde sürdürülebilir kırsal kalkınma, kuşkusuz ki, dünya ülkelerinin gelişmişlik göstergelerinin önemli kriterlerinden biridir. Çünkü gelişmiş olan ülkelerin ekonomik göstergelerinde tarımsal faaliyetlerin oranının büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle tarımın önemi neredeyse tüm dünya ülkeleri tarafından daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak teknolojinin tabiata zarar vermesi, iklim koşullarının büyük ölçüde değişmesi, miraslar nedeniyle sahip olunan tarla paylarının küçülmesi, hükümetlerin yanlış politikalar izlemesi ve köyden kente göçlerin artması gibi nedenlerden dolayı tarımsal faaliyetlerin azalmakta olduğu söylenebilir. Gelişmiş olan ülkeler, tarıma daha fazla önem vererek ve teknolojik gelişmeleri tarımsal alanlarda kullanarak sürdürülebilir kırsal kalkınmayı sağlayabilirlerken, gelişmekte olan ülkeler, tarım ülkeleri olmalarına karşın belirtilen sorunlar nedeniyle kırsal alanlarda henüz çözümlenememiş büyük problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Sürdürülebilir kırsal kalkınmayla ilgili olarak ülke bağlamında yaşamakta olduğumuz önemli sorunlardan bazıları kuşkusuz ki, köyden kente göçlerin artması, köylerin boşalması, taşınmalı eğitim nedeniyle köy insanlarının kent yaşamını tercih etmeleri ve bunların sonucu olarak kırsal gerilemenin yaşanması ve buna karşılık azalan tarımsal faaliyetler nedeniyle gereksinim duyulan tarım ve hayvan ürünlerinin karşılanması için ithalat faaliyetlerinin giderek artmasıdır. Kırsal gerileme nedeniyle uzun vadede doğabilecek tehditlerden dolayı hükümetler gerekli tedbirleri alma ve tarımsal faaliyetleri teşvik etme yönünde gerekli girişimlerde bulunmaktadır. Ancak, önemi giderek büyümekte olan tarımsal faaliyetlerin artırılması için daha kalıcı çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanabilmesinde köyden kente göçlerin önlenmesinin yanısıra tarımsal eğitimlerin verilmesinin yadsınamaz bir önemi vardır.

Sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için öncelikle mevcut uygulamaların yönetim ve organizasyon açısından incelenmesi gerekmektedir. Yönetim ve organizasyon; iş ile iş, iş ile insan, insan ile insan arasındaki ilişkilerdeki düzeni ve yönetimi ifade etmektedir.¹ Kırsal alanlardaki uygulamalar, yönetim ve organizasyon faaliyetleri açısından incelendiğinde; ilk bakışta, iş ile insan ilişkisinin doğru olarak düzenlenmesinin önemli olduğu göze çarpmaktadır. İş ile insan arasındaki ilişkinin ilk basamağı işi yapacak insanın, işle ilgili gerekli bilişsel ve fiziksel yeterlilikleri sağlamasıdır. Bu nedenle kırsal kesimlerde yaşayanların tarım ile ilgili bilgi düzeylerinin tespit edilmesi ve bilgi düzeylerinin eğitim programları ile artırılması önemlidir. Kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınmanın önündeki engellerden birisi de kentlere olan göçtür. Yaşanan bu göç, doğrudan tarımsal işleri, dolaylı olarak da sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz etkileyebilmektedir.

Türk Dil Kurumu'na göre ise göç; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”tir. Kırsal kesimlerden kentlere olan göçlerin ülkelere ve bölgelere göre çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu araştırma, sürdürülebilir kırsal kalkınmayı engelleyen göçün önlenmesinde tarımsal eğitimin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada öncelikle kırsal

¹ Koçel, Tamer, İşletme Yöneticiliği, (16.baskı) Beta, İstanbul 2015, s. 209.

alanlardan kentlere yapılan göçlerin nedenleri araştırılmış ve köylerde yaşayan insanların eğitim durumları değerlendirilmiştir.

Kapsamlı literatür taraması sonucunda göçlerin temel nedenlerinden birinin tarımsal eğitim eksikliği ve köylerdeki okulların kapatılması sonucu uygulanan taşınmalı eğitim sistemi olduğu tespit edilmiştir. Devlet, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği ve Dünya Bankası kaynaklı sürdürülebilir kırsal kalkınma çalışmalarında tarımsal eğitim eksikliği, “proje tipi” eğitimlerle giderilmeye çalışılarak kırsal kalkınma hedeflenmiş ancak bu çalışmaların sonuçları da proje süresi kadar olmuştur. Sonuç olarak ülkemizde son yüzyılda kırsal alanda sürdürülebilir bir kalkınma gerçekleştirilememiş ve yapılan çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu nedenle günümüzde göç devam etmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Kırsal alan; Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’nde “nüfusu 20 binden düşük olan yerleşim yerleri” olarak ifade edilmektedir.² Ancak 2014 yılı Mart ayında kabul edilen yasa ile Büyükşehir Belediye Statüsü kazanan 30 il için, il sınırları içerisinde yer alan köyler mahalle statüsü kazanmıştır. 20 000 nüfus sınırı esas alınarak yapılan kır-kent tanımındaki kır oranı bu büyükşehirlerde %21’den %3’e düşmüştür. TÜİK Başkanlığı’nda yapılan çalışmalarda bu durumdan kaynaklanan sorunların, mevcut kır-kent tanımı idari sınırlar ve yerleşim yerleri nüfusları dikkate alınarak yapıldığı için ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, uzun vadede kullanılmaya yönelik hem AB standartlarına uygun hem de ulusal bir tanımın geliştirilmesi için kilometrekare çözünürlüklü nüfus yoğunluğu esas alınmaya başlanmıştır.³ OECD’nin yaptığı tanımlamaya göre kırsal alan, nüfus yoğunluğunun kilometre kare başına 150 kişinin altında olduğu yerlerdir.⁴ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın hazırlamış olduğu (2014-2020) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisine göre kırsal alanların başlıca zayıflıkları diğer bir deyişle kırsal alanda karşılaşılan sorunlar; artan nadas alanları, dağınık ve küçük tarım parselleri, dağınık ve parçalı yerleşme deseni, kırsal alan istatistiklerinin yetersizliği, köylerin çoğunlukla sert topografya ve iklim koşullarında konumlanması, kurumlar arası koordinasyon eksikliği, modern tarım bilgisi eksikliği, sosyal donatıların ve faaliyetlerin eksikliği, tarımda ücretsiz aile işçiliği ve sosyal güvenlik sorunu, tarımsal işletmelerin sermaye birikimi yapamaması, tarımsal sulamalarda bilinçsiz uygulamaların ve izinsiz yeraltı su kullanımının artması, tarımsal üretimde düşük verimlilik, toprak erozyonunun sürmesi, üretici örgütlerinde profesyonel yönetimlerin bulunmaması, ürün depolama ve pazarlama altyapısındaki yetersizlikler, yaşlı bakım hizmetlerine erişim güçlüğü, yatırımcı ve girişimci eksikliğidir.⁵

Sürdürülebilirlik; ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın, doğal kaynakları tüketmeden ve doğanın kurulu dengesini bozmadan gelecek nesillere ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve kalkınmalarına imkân sağlayabilecek şekilde bugünün ve yarının kalkınmasının tasarlanması ve uygulanmasıdır. Dar anlamda diğer bir ifadeyle organizasyonlarda sürdürülebilirlik ise; organizasyon ile çevresi arasındaki ilişkilerin sürekliliğini sağlayabilecek şekilde bir ahenk içinde olması anlamını

² Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) (2014-2020), Yüksek planlama kurulunun 31.12.2014 tarihli 2014/45 sayılı kararı, 21.02.2015 tarihli Resmi Gazete, Sayı: 29274, s. 7.

³ Kır/Kent Tanımının Revizyonu, Resmi İstatistik Portalı, TÜİK, <<http://www.resmiistatistik.gov.tr/?q=tr/content/18-k%C4%B1r-kent-tan%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n-revizyonu>> (22.06.2018).

⁴ OECD Regional Typology, Directorate for Public Governance and Territorial Development, OECD, 2011, s. 3; <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/OECD_regional_typology_Nov2012.pdf> (22.06.2018).

⁵ Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) (2014-2020), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015, s. 30; <[http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20(2014-2020).pdf)> (22.06.2018).

taşımaktadır.⁶ Sürdürülebilirlik kavramı sosyal, ekonomik ve çevresel⁷ olmak üzere üç unsuru kapsamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumun manevi yapısının birbiri ile dinsel ve kültürel etkileşimlerle sürdürülmesi ve yenilenmesidir. Ekonomik sürdürülebilirlik ise, maddi sermayenin (yapı, hammadde, enerji, doğal kaynaklar vb.) devamlılığıdır.⁸ Çevresel sürdürülebilirlik de; doğal kaynakların ölçülü bir biçimde kullanılarak, bugün ve gelecekte kaliteli yaşamın ve gıda üretiminin devam ettirilmesidir.⁹ Çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik tarımsal konular ile ilişkili olduğundan, doğal kaynakların bozulmasına neden olmadan, insan sağlığını tehlikeye atmadan tarımsal faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve denetlenmesi yapılarak sağlanmalıdır.¹⁰ Tarımsal konularda sürdürülebilirliğin ana başlıkları; devlet müdahalesi, küresel bir bakış açısı, temel kaynakların yönetimi (toprak kullanımı, su yönetimi, alternatif kimyasalların kullanımı, ormanlaştırma ve tarım, su kültürü), üretim ve verimlilik (teknolojik temelli, insan kaynakları, girdilerin verimliliği) ve tarafsızlıktır. Tarımsal konularda sürdürülebilirliğin sağlanmasında kaynak yönetimini ve üretim ile verimliliği gerçekleştirecek olan güç, eğitilmiş insandır. Geleneksel tarım anlayışından teknolojik tarım anlayışına geçiş, insan kaynaklarını geliştirmeden imkansızdır. İnsan kaynakları eğitim ile geliştirilebilir. Uygulanacak eğitimin nasıl olacağı konusu geçmişten günümüze tartışılan bir konudur. Ancak gerçek şu ki, bu konuda araştırmacılar, eğitimde reformlar gerçekleştirerek, kırsal alanda yaşayanları ve tarımsal ihtiyaçları kapsayarak çözümler üretmelidirler. Bu eğitim reformu, sürdürülebilir tarım için toprak, su ve ormanların verimli bir şekilde kullanılmasını içermelidir. Ayrıca bu eğitim reformu yalnızca kırsal alanda yaşayan erkekleri değil kadınları da kapsamalı ve desteklemelidir.¹¹

Kalkınma; gelişme süreci ve eylemidir, büyüme ve ilerleme olarak da ifade edilebilir. BM'de yapılan çalışmalarda sürdürülebilir kalkınma; bugünün ihtiyaçlarını gelecek nesillerin yaşam kabiliyetini bizden şikâyet etmeyecek şekilde karşılayarak gelişmek olarak tanımlanmaktadır.¹² BM, 2015 yılında 2030 yılına kadar gerçekleştirmek istediği sürdürülebilir kalkınma hedeflerini; 1) Yoksulluğa son, 2) Açlığa son, 3) Sağlıklı bireyler, 4) Nitelikli eğitim, 5) Toplumsal cinsiyet eşitliği, 6) Temiz su ve sıhhi koşullar, 7) Erişilebilir ve temiz enerji, 8) İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme, 9) Sanayi, yenilikçilik ve altyapı, 10) Eşitsizliklerin azaltılması, 11) Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları, 12) Sorumlu tüketim ve üretim, 13) İklim eylemi, 14) Sudaki yaşam, 15) Karasal yaşam, 16) Barış ve adalet, 17) Hedefler için ortaklıklar şeklinde belirlemiştir.¹³ Belirtilen süre içerisinde bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için nitelikli eğitim kapsamında belirlenen alt hedefler; temel, teknik, mesleki ve

⁶ Koçel, Tamer, a.g.e., s. 287.

⁷ Measuring Sustainable Development: Integrated Economic, Environmental and Social Frameworks, OECD, Paris 2004, s. 9.

⁸ Altınok, Serdar, vd., "Küresel İklim Değişikliği Sorununun Çözümü İçin Yeni Bir Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı" Tebliği, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015, s. 623.

⁹ The EU Explained Agriculture, European Commission Directorate, General for Communication Citizens Information, European Union, Brussels 2014, Manuscript updated in November Luxembourg 2014.

¹⁰ Kırımhan, Sücaattin, Organik Tarım Sistemleri ve Çevre, (1.baskı), Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri, 2005, Ankara, s. 20.

¹¹ Our Common Future, From One Earth to One World, World Commission on Environment and Development (WCED), United Nations, Oslo, 1987, <<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>> (31.05.2016).

¹² Strange, T. ve Bayley, A. Sustainable Development Linking Economy, Society, Environment, OECD 2008, s. 24; WCED, a.g.e., s. 1-300.

¹³ BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, UNDP, Türkiye, <<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>> (27.02.2018); Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations General Assembly (UNGA) A/RES/70/1, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1 &Lang=E> (21.02.2018), s.14-36.

yükseköğretimi içeren kaliteli eğitim, hayat boyu öğrenme fırsatları, eğitim gerekli altyapı ve nitelikli öğretmen arzı olarak özetlenebilir.¹⁴ AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi; çevrenin korunması, sosyal uyumun ve refahın sağlanması, ekonomik potansiyelin çevresel ve sosyal yeniliklerle yükseltilmesi, kaynakların etkili bir şekilde kullanılması ve yönetilmesi sağlanarak toplumların sürdürülebilir üretkenlikleriyle yaşam kalitesinin uzun dönemli olarak sürdürülebilmesine imkân sağlamak için eylemlerin geliştirilmesi ve belirlenmesi amacını taşımaktadır. Eğitim ve uygulama, sürdürülebilir kırsal kalkınma açısından kritik öneme sahiptir ve Avrupa Komisyonu 2020'ye kadar eğitimde işbirliğini sağlamayı hedeflemektedir.¹⁵ BM ve AB'ye göre sürdürülebilir kalkınma için; insan kaynaklarının sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda eğitilmeleri bir zorunluluktur.¹⁶ İklim değişikliğinin olumsuzluklarının giderilmesi, ormanların azalmasının engellenmesi, yeni tarımsal metotlar geliştirilmesi gibi yöntemlerle çevreye verilen zararların azaltılması halinde sürdürülebilir kırsal kalkınmanın hızlı artış potansiyeline sahip olabileceği değerlendirilmektedir.¹⁷

Kalkınma, ekonomik, sosyal ve insan kalkınması olarak üç boyutta ele alınmaktadır. Ekonomik kalkınma; insanların refahını ve mutluluğunu artırmak için onların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin gelişmiş bir ekonomik yapı içerisinde üretilerek karşılanmasıdır. Sosyal kalkınma ise; insanların sosyal yaşamlarının iyileştirilmesi için sağlık, eğitim, altyapı, kent ve çevre sorunları gibi hizmet yönlü alanlardaki gelişme olarak ifade edilmektedir. İnsan kalkınması da; insanların kişisel ve toplumsal olarak sahip oldukları potansiyellerini kalkınma için kullanmaları ve ülkenin gelişmesinde yapıcı rol oynamasıdır. Bu bağlamda eğitim, öncelikle insan kalkınmasında ve sonrasında sosyal ve ekonomik kalkınmada önemli bir yere sahiptir.

Kalkınma; alanlarına göre kırsal, kentsel, bölgesel, ülkesel ve küresel kalkınma olarak ayrılabilir. Bu araştırmanın konusunu oluşturan kırsal kalkınma, düşük nüfus yoğunluğuna sahip yaşam ve çalışma alanlarında, mevcut doğal kaynakların istismar edilmeden, uygulanabilir ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilerek, hayat standartları ve gelir düzeylerinin yükseltilerek sosyal refahın artırılmasıdır. Kırsal alan çoğunlukla tarımsal faaliyetlerin iyileştirilmesi olarak düşünülmektedir.¹⁸ Kırsal kalkınma; kırsalda yaşayan insanların ekonomik ve sosyal refah ile birlikte yaşam kalitesini artırma süreci olarak ifade edilmektedir. Kırsal alandaki temel ekonomik faaliyet tarıma dayalıdır.¹⁹ Kırsal alanın tarımla ilişkilendirilmesinin sebebi tarımın tanımından anlaşılmaktadır. Tarım; "bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması"dır.²⁰ Tanımdan da anlaşıldığı gibi, tarım, kırsal alanda üretilen hem hayvansal hem de bitkisel kaynaklı ürünlerin üretilmesini, kalite ve verimin yükseltilmesini ve üretilen bu ürünlerin özelliklerini kaybetmeden muhafaza edilmesini, işlenmesini

¹⁴ UNGA A/RES/70/1, a.g.e. s. 17.

¹⁵ European Union Strategy for Sustainable Development (2009 Review), EUR-Lex (Access to European Union Law), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52009DC0400> (31.05.2016); Sustainable Development, European Commission (EC), <http://ec.europa.eu/environment/eussd/> (01.06.2016).

¹⁶ Sustainable Development Agenda 21-1992, United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (01.06.2016).

¹⁷ Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012, International Institute for Sustainable Development (IISD), United Nations, New York, 2010, s. 19.

¹⁸ İrmış, Ayşe, Şeyma Gün Eroğlu, "Bir Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Geleneksel Üretimi Yeniden Canlandırma Örneği: Yeşilyuva Ayakkabı Üretimi", Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015, s. 690.

¹⁹ UKKS, a.g.e. s. 5.

²⁰ Tarım, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&karama=kelime&guid=TDK.GTS.56f835cc8acfa7.61756333> (21.04.2016).

ve pazarlanmasını kapsamaktadır. Tüm bu faaliyetleri oluşturan bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimi, büyük oranda kırsalda yapılabildiğinden tarım ve kırsal alan birbiri ile doğrudan ilişkilidir. Tarımın kalkınması kırsal alanın kalkınması demektir. İrmış ve Eroğlu'na göre²¹; kırsal alan kalkınması için; kırsal alan turizm, organik tarım, halıcılık, el sanatları, geleneksel üretim konuları gibi kültürel ve sanatsal üretim ile bu alandaki istihdam, eğitim ve sağlığın iyileştirilmesi oldukça önemli konular olarak kabul edilmektedir. Dünya Bankası'nın 2008 yılı Dünya Kalkınma Raporu'nda kırsal kalkınmanın önündeki en büyük engelin göç olduğu, göç engellenmedikçe kalkınmanın mümkün olmadığı belirtilmektedir. Kırsal kalkınma için eğitimlerle kabiliyetlerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı raporda göçün, eğitimlerle kabiliyetlerin geliştirerek yoksullukla birlikte azaltıldığı refahın artırıldığı çeşitli ülkelerden örneklerle gösterilmiştir.²² Bu bağlamda tarımsal eğitimin kalitesi iyileştirilmiş, tarımla ilgili mesleki ve yüksek eğitim düzenlemelerine gidilmiştir. Örgün olmayan eğitimlerde ise Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK) ikinci şans eğitimleri ile kabiliyet kazanmaları amaç edinilmiştir. Tüm eğitimlerin nitelikleri, geleneksel yöntemlerden ziyade günümüz piyasalarına uygun sorgulayıcı, yenilikçi tarımsal eğitimlerin yanında işletmecilik ve girişimcilik eğitimlerini de kapsamaktadır.²³ Kırsal kalkınmayı gerçekleştirebilmede en önemli faktör, devamlılığı olan insan kaynağıdır. Kırsal alanda kalkınmanın sürdürülebilirliği gençlerle sağlanabilmektedir. Oysa ki, gençler, kırsal alandan kentlere göç etmektedirler. İşte bu sebepten dolayı göç, kırsal kalkınmanın önündeki en önemli engellerden biri olarak görülebilir. Çünkü göç, kırsal alanda emek ve sermaye gibi üretimin ana kaynaklarının kaybedilmesine neden olabilmektedir. Genç ve nitelikli iş gücünün kırsal alandan göçü ise hem üretim faktörlerinin kaybına hem de kırsal alanda yaşlı nüfusun oluşmasına yol açmaktadır.²⁴

BM'de yapılan çalışmalarda göçlere; çevresel faktörler, yoksulluğun azaltılması, güvenlik ihtiyacı, sağlık, kaliteli yaşam, gelir seviyesini artırma isteği, okula erişim/gitme, mesleki eğitim, kişisel istekler ve kendini güçlendirme/gerçekleştirme gibi ihtiyaçların neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁵ Ülkemizde gerçekleştirilen saha ziyaretlerinde/çalışmalarında yapılan görüşmelerde; kırsal alanlardan göçün nedenlerinden birinin de 1997 yılında uygulanmaya başlanan sekiz yıllık kesintisiz eğitim ile birlikte köylerdeki ilkokulların kapatılması sonucu uygulanan taşınabilir eğitim sistemi olduğu ifade edilmiştir. Gençler küçük yaştan itibaren 12 yıl boyunca ilçe merkezinde ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini alırken kırsal alanda yaşamın iyi olmadığını, okulların kapatıldığını, sosyal imkânların yetersiz olduğunu düşünmekte ve kırsal alanda yaşamak istememektedirler. Kırsal alanlardan göçün başka ekonomik ve sosyal nedenleri ise; tarım arazilerinin parçalı ve küçük olması, üreticilerin çoğunun tarımı bir meslek olarak görmemesi, tarımsal faaliyet süresinin az olması ve gençlerin tarımsal faaliyetlerden uzaklaşmasıdır.²⁶ Tan ve diğerlerine göre; göçün engellenmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması için, kırsal alanlardaki üreticilerin, tarım destekleri ve politikaları konusunda bilinç düzeylerinin yükseltilmesi ve çiftçi eğitimlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.²⁷ Ülkemiz kırsal alanında mevcut durum değerlendirildiğinde, tarımsal eğitim, yayım, örgütlenme ve işbirliği

²¹ İrmış, Ayşe, Şeyma Gün Eroğlu, a.g.e. s. 690.

²² Agriculture for Development, World Development Report 2008, The World Bank, Washington DC, 2007, s.3-22.

²³ World Development Report 2008, a.g.e. s. 3-22.

²⁴ Ulusal Kalkınma Stratejisi (2005-2009), T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı, <<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/3chYO+KırsalKalkınmaStrateji.pdf>> s. 4-29, (30.05.2016).

²⁵ United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, a.g.e.

²⁶ Yavuz, Gonca Gül vd., "Türkiye'de Tahıl Üreticilerinin Tarımsal Amaçları ve Üretimlerini Sürdürme Eğilimleri", Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015, s. 245-249.

²⁷ Tan, Sibel vd., "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları", Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015, s. 266-270.

konularındaki yetersizliklerin kırsal kalkınmayı engellediği görülmektedir. Bu olumsuzluğun düzeltilmesi için üreticilerin örgütlenme ve mesleki-teknik bilgi düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir.²⁸ Geçmişten günümüze gerçekleştirilen kırsal kalkınma stratejilerinin başarısız olduğu günümüzde hala kalkınamamış kırsal alanların bulunmasından ve önlenemeyen göçten anlaşılmaktadır. Bu başarısızlıklara “mevcut uygulamaların” neden olduğu söylenebilir. Bunun için öncelikle kırsal alanda gerçekleşen faaliyetlerde iş ile insan düzenlemesinin yapılması öncelikli konudur. Öncelikle ülkemizde tarımla uğraşan insanların aldıkları eğitim sistemi ile kırsal alanda sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu inceleme sonunda tüm ülkeyi kapsayan yeni bir tarımsal eğitimle desteklenmiş kırsal kalkınma programının oluşturulması gerekmektedir.

3. EĞİTİM VE TARIM EĞİTİMİ

Teknoloji yoğun ürünler ve İnternet ile küreselleşen iletişim; hem bilgiye erişimi hızlandırmış hem de bilginin yenilenme süresinin kısalmasına neden olmuştur. Bilginin yenilenme süresinin kısalmasına sağlayan bu etkenler bir yandan değişimi zorunlu kılarken diğer yandan da bilginin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle bilginin doğruluğu ve güvenilirliği, tüm bilimsel alanlarda olduğu gibi sosyal bilimlerde de önemlidir. Koçel bilgi üretiminde, bilgi-insan ilişkisi, sağlıklı ve güvenilir bilgi konularına dikkat çekerken²⁹, İnam da “Epistemiatri Kapısını Açarken” adlı makalesinde, “bilgi doğruluğu” kavramının önemini vurgulamaktadır.³⁰ Doğru ve sağlıklı bilgiler örgün veya örgün olmayan eğitim ile insanlara aktarılmaktadır. Bunun için devlet yapılanmalarında eğitim-öğretim veren kurum/kuruluşlar oluşturulmuştur veya oluşturulmasına müsaade edilmiştir. Bir ülkenin sürdürülebilir kırsal kalkınmasında en önemli unsur “iş ile insan” düzenlemesinin yapılmasıdır. İnsan aldığı eğitimlerle kendini bilgi ile donatırken yaşadığı ortam ve koşullarda en iyi şekilde hayatını sürdürebilmek için bu bilgilerden faydalanmaktadır. Bu nedenle insanın yaşadığı ortamda varlığını sürdürebilmesi, işini doğru ve verimli bir şekilde yapabilmesi için bilgiye ihtiyacı vardır ve bilgiyi ya da bilgiye erişimi eğitimle edinmek zorundadır. Drucker, geçmiş zamanlarda insanların 18-19 yaşına kadar öğrendiği bilgilerle hayatları boyunca mesleklerini sürdürebildiklerini ancak günümüzde ise bir konuda bilgi ve uzmanlığa sahip olan bir kişinin bilgisinin dört veya beş yılda yetersiz hale geldiğine dikkat çekerek, kişilerin ve organizasyonların sürekli olarak kendilerini yenilemek zorunda olduklarını ifade etmektedir.³¹ Ülkeler ise eğitim-öğretim veren kurum/kuruluşlarını, eğitimcilerini, eğitimde verilen bilgileri çağın gereklerine göre yenilemeleri ve geliştirmeleri gerekmektedir. Bu yenileme ve geliştirme faaliyetinin başarılı olması için, yönetimin temel fonksiyonları olan planlama, örgütleme, yürütme (uygulama), koordinasyon ve kontrol süreçleri eksiksiz uygulanmalıdır. Kurulan eğitim modelleri ve sonuçları -odağında insan, etrafında çevresi- olacak şekilde sisteme yaklaşımı ile sık sık yeniden değerlendirmeli ve kontrol edilmelidir. Bu kapsamda 1997 yılında Türkiye’de eğitim sistemi, “sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim” temel alınarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma sonucunda kırsal alanlarda bulunan birçok ilköğretim okulu kapatılmış ve yakında bulunan şehir merkezlerine veya öğrenci sayısı çok olan diğer alanlarda bulunan ilköğretim okullarına taşınmalı

²⁸ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı, a.g.e. s. 4-29.

²⁹ Koçel, Tamer, a.g.e. s.22-23.

³⁰ İnam, Ahmet, ‘Epistemiatri Kapısını Açarken’, Online yayınlar, <<http://phil.metu.edu.tr/ahmet-inam/epistemiatri.htm>> (22.04.2016).

³¹ Drucker, Peter, ‘The New Society of Organizations’, Harvard Business Review, September–October 1992, <<https://hbr.org/1992/09/the-new-society-of-organizations>> (31.05.2016).

eğitim başlamıştır. Yapılan saha çalışmalarında taşımali eğitimin öğrencilere, geçmişte var olan okullarının kapatıldığını, şehir yaşamının kolaylıklarını, kırsal alanda yaşamın zorluklarını ve sosyal imkânların yetersizliği hissettirdiği bunun neticesinde eğitimin tamamlanması ile birlikte kırsal alanlarda/köylerde yaşanmaması yönünde bir algı oluşturarak kırsaldan göçe sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarda sürdürülebilir bir kalkınma için kırsal alanlarda yaşayanlara tarım eğitimi/mesleki eğitim verilmesi gerektiği³² ve bu eğitim için nitelikli öğretmen arzının sağlanmasının önemli olduğu³³ sonucuna ulaşılmıştır. Geçmişten günümüze kırsal alanda yaşayanlara verilen örgün eğitimler incelendiğinde, Ziraat Talimhanesi, Ziraat Mektepleri, Numune Tarlası ve Çoban Mektebi ile Köy Enstitüleri göze çarpmaktadır. 1847 yılında ziraat üretim tekniklerinin geliştirilmesi ve tarımda verimliliğin artırılması maksadıyla, İstanbul'da Ayamama Çiftliği'nde Ziraat Talimhanesi kurulmuştur. Ancak yapılan ekimlerin başarısız olması ve taşraya gidecek öğrenci yetiştirilememesi sebebiyle 1851'de kapatılmıştır. 1891 ve 1892 yıllarında açılan İstanbul Halkalı Hamidiye Ziraat Mektebi, Bursa Hamidiye Ziraat Mektebi ve 1898 yılında açılan Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi ile çiftçilerin devrin yenilikleri ile tanıştırılması, ziraat üretim tekniklerinin geliştirilerek tarımda verimliliğin artırılması hedeflenmiştir.³⁴ Daha sonra bu okullardan bazıları zamanla yüksekokula ve Ziraat Fakültesi/Enstitüsüne dönüştürülmüştür. 1937'de Köy Eğitimleri Kanunu'nda "Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin eğitim ve öğretim işlerini görmek, Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimleri istihdam edileceği" ve "Köy eğitimlerinin, Maarif ve Ziraat vekillikleri tarafından; ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirileceği" belirtilmektedir.³⁵ Bu kanunun gereği olarak 17 Nisan 1940 yılında çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu göze çarpmaktadır. 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nda "köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekillliği'nce köy enstitüleri" açılacağı belirtilmektedir.³⁶ Bu iki kanunla Türkiye'de kırsal alanda ilk kez tarım eğitimi düzenlenmeye çalışılmıştır. Enstitülerin ilk resmî eğitim programı 1943 yılında yayımlanmış ve programa ilkokulu bitiren çocukların sınavla alınacağı, karma eğitim uygulanacağı, beş yıl sürecek eğitim zamanının yarısı kültür derslerine, dörtte biri tarım dersleri ve çalışmalarına, dörtte birinin ise sanat ya da teknik derslere ve çalışmalara ayrılacağı belirtilmiştir. Zamanla köy enstitülerinin sayıları 21'i bulmuştur ve 1946'ya kadar bu enstitülerde 16.400 kadın ve erkek öğretmen ile 7.300 sağlık memuru ve 8.756 eğitimci yetiştirilmiştir (toplam öğretmen ve eğitimci sayısı 25.156'dır) ve 1954 yılında köy enstitüleri ilköğretim okulları ile birleştirilerek

³² WCED, a.g.e.; EC, a.g.e.; EUR-Lex, a.g.e. ; United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, a.g.e.; United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, a.g.e.; IISD, a.g.e.; World Development Report 2008, a.g.e. s. 3-22; İrmış, Ayşe, Şeyma Gün Eroğlu, a.g.e. s. 690; Yavuz, Gonca Gül vd., a.g.e. s.245-249; Tan, Sibel vd., s. 266-270; T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı, a.g.e. s. 4-29; UNGA A/RES/70/1, a.g.e. s.17; Panorama, Towards A History Of Vocational Education And Training (VET) in Europe in A Comparative Perspective Proceedings of The First International Conference Volume II, 2002, European Communities, Luxembourg, 2004.

³³ UNGA A/RES/70/1, a.g.e. s.17

³⁴ Keskin, Özkan, 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi, OTAM Dergisi, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2010/28 (Güz),s.88-102 <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1664/17759.pdf>> (22.04.2016).

³⁵ Kanun No: 3238, Köy Eğitimleri Kanunu. Resmi Gazete Sayı: 3639. 24 Haziran 1937, Resmi Gazete, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc017/kanuntbmmc017/kanuntbmmc01703238.pdf> (21.04.2016).

³⁶ 'Kanun No: 3803, Köy Enstitüsü Kanunu. Resmi Gazete Sayı: 13682, Resmi Gazete, 22 Nisan 1940.' <<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf>> (21.04.2016).

kapatılmıştır.³⁷ 1945 yılı genel nüfus sayımına göre belde ve köylerde yaşayan insan sayısı 14.103.072 iken il ve ilçelerde yaşayan nüfus sayısı 4.687.102'dir. Toplam ülke nüfusu ise 18.790.174 kişidir.³⁸ Eğitilen bu kişilerin ülke genelindeki belde ve köylere eşit olarak dağıtıldığı varsayıldığında, 560 kişiye 1 eğitim almış kişi düşmektedir. Köy Enstitüleri'nde verilen eğitimlerin, eğitici eğitimleri olduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Ülke genelinde işi yapacaklara doğrudan verilen mesleki bir eğitim olmamış ve tüm ülkeyi kapsayan örgün eğitime dönüştürülememiştir. 1937 ile 1945 yılları arasında köy enstitülerinin açıldığı iller şunlardır: Adana/Düziçi, Adapazarı/Arifiye, Ankara/Hasanoğlan, Antalya/Aksu, Aydın/Ortaklar, Balıkesir/Savaştepe, Diyarbakır/Dicle, Erzurum/Pulur, Eskişehir/Çifteler, Isparta/Gönen, İzmir/Kızılçullu, Kars/Cılavuz, Kastamonu/Gölköy, Kayseri/Pazarören, Kırklareli/Kepirtepe, Konya/İvriz, Malatya/Akçadağ, Sivas/Yıldızeli, Samsun/Ladik, Trabzon/Beşikdüzü ve Van/Ernis (1948). Bu enstitülerde verilen ders müfredatı Tablo-1'de sunulmaktadır.³⁹

Tablo 1. Köy Enstitüleri Ders Müfredatı

Köy Enstitüleri Ders Müfredatı			
Kültür Dersleri		Ziraat Ders ve Çalışmaları	Teknik Dersler ve Çalışmalar
1.	Türkçe	1. Tarla Ziraatı	1. Köy Demirciliği (nabantlık, motorculuk)
2.	Tarih	2. Bahçe Ziraatı	2. Köy Dülgerliği (marangozluk)
3.	Coğrafya	3. Fidancılık, Meyvecilik ve Sebzecilik Bilgisi	3. Köy Yapıcılığı
4.	Yurttaşlık Bilgisi	4. Sanayi Bitkileri Ziraatı	(a) Tuğlacılık ve Kiremitçilik
5.	Matematik	5. Zooteknik	(b) Taşçılık
6.	Fizik	6. Kümes Hayvanları Bilgisi	(c) Kireçcilik
7.	Kimya	7. Arıcılık, İpek Böcekçiliği	(d) Duvarcılık ve Sıvacılık
8.	Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi	8. Balıkçılık ve Su Ürünleri Bilgisi	(e) Betonculuk
9.	Yabancı Dil	9. Ziraat Sanatları	4. Kızlar İçin Köy Ev ve El Sanatları
10.	El Yazısı		(a) Dikiş-Biçki, Nakış
11.	Resim-İş		(b) Örucülük ve Dokumacılık
12.	Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar		(c) Ziraat Sanatları
13.	Müzik		
14.	Askerlik		
15.	Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı		
16.	Öğretmenlik Bilgisi: (a) Toplum Bilim, (b) İş Eğitimi, (c) Çocuk ve İş Ruhbilimi, (d) İş Eğitimi Tarihi, (e) Öğretim Metodu ve Tatbikat		
17.	Zirai İşletmeler Ekonomisi ve Kooperatifçilik		

Kaynak: Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış

Cumhuriyet döneminden bugüne kadar uygulanan örgün mesleki eğitim sisteminde; kırsal alanlarda yaşayanların yaptıkları işleri kapsayan bir mesleki eğitimin (örgün tarım eğitiminin) doğrudan işi yapacaklara verilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenlerle mevcut tarımsal mesleki eğitim sisteminin, sürdürülebilir ülke kalkınmasını destekleyecek şekilde yeniden organize edilerek çağdaş

³⁷ Köy enstitüleri, Milli Eğitim Bakanlığı, <http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkileri/koy_enstitu.htm> (21.04.2016).

³⁸ İstatistiksel Tablolarda ve Dinamik Sorgulama, Yıllara ve cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfusu, Genel Nüfus Sayıları 1927-2017, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1587> (06.02.2018).

³⁹ Altunya, Niyazi, "Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış" Tarih ve Siyaset Serenti, 12.03.2012, <<http://www.serenti.org/koy-enstitusu-sistemine-toplu-bir-bakis>> (22.04.2016).

yönetim teknikleri ile yönetilmesi bir zorunluluk oluşturmaktadır. Günümüzde ise Tablo-2’de belirtilen yerlerdeki tarım ile ilgili meslek liseleri ve çok programlı liselerde; hayvan sağlığı ve yetiştiriciliği (hayvan yetiştiriciliği, veteriner sağlık), tarım (bahçe bitkileri, tarla bitkileri, süs bitkileri, peyzaj, tarım alet ve makineleri) ve gıda teknolojisi (gıda işleme, gıda kalite kontrol, mutfak ve pastacılık) alanlarında eğitimler verilmektedir.⁴⁰

Tablo 2. Tarım ve Hayvan Sağlığı/Yetiştiriciliği Alanı Olan Okullara Ait Bilgiler

İL S.NO	İLÇE S.NO	İL ADI	İLÇE ADI	ALAN/DAL	İL S.NO	İLÇE S.NO	İL ADI	İLÇE ADI	ALAN/DAL
1	1	ADANA	CEYHAN	P, SB	25	40	KIRŞEHİR	KAMAN	BB, TB, TM, VS
2	2	AMASYA	MERKEZ	BB, SB, TB, TM, VS	26	41	KONYA	ALTINEKİN	TB
2	3	AMASYA	SULUOVA	VS	26	42	KONYA	ÇİHANBEYLİ	BB
3	4	ANKARA	ALTINDAĞ	SB	26	43	KONYA	ÇUMRA	BB, HY, SB, TB, TM, VS
3	5	ANKARA	ÇANKAYA	SB	26	44	KONYA	EREĞLİ	VS
4	6	ANTALYA	AKSU	BB, P, SB	26	45	KONYA	HÜYÜK	BB
4	7	ANTALYA	KAŞ	BB	26	46	KONYA	KARAPINAR	VS
5	8	ARDAHAN	GÖLE	VS	26	47	KONYA	KARATAY	VS
5	9	ARDAHAN	HANAK	VS	26	48	KONYA	KULU	BB, HY, TB, TM, VS
6	10	AYDIN	GERMENCİK	VS	26	49	KONYA	SEYDİŞEHİR	BB, HY, VS
7	11	BALIKESİR	BALYA	HY, VS	26	50	KONYA	YUNAK	SB, TB
7	12	BALIKESİR	İVRİNDİ	BB	27	51	KÜTAHYA	ÇAVDARHİSAR	BB, HY, TB,
7	13	BALIKESİR	MANYAS	VS	28	52	MALATYA	BATTALGAZİ	BB, HY, SB, TB, TM, VS
8	14	BAYBURT	DEMİRÖZÜ	VS	29	53	MANİSA	KÖPRÜBAŞI	TB
9	15	BURDUR	KEMER	VS	29	54	MANİSA	SARIGÖL	BB, SB
9	16	BURDUR	TEFENNİ	BB, HY, SB, TB,VS	30	55	MARDİN	KIZILTEPE	TB
10	17	BURSA	İNEGÖL	BB, SB, TB	31	56	MERSİN	ERDEMLİ	BB, SB, TB
10	18	BURSA	OSMANGAZİ	BB, HY, P, SB, TB, TM, VS	31	57	MERSİN	MEZİTLİ	P
11	19	ÇANKIRI	MERKEZ	BB, HY, P, TB, TM, VS	31	58	MERSİN	SİLİFKE	P
12	20	DENİZLİ	SARAYKÖY	BB, P	32	59	MUĞLA	DALAMAN	SB
13	21	DİYARBAKIR	BİSMİL	HY	32	60	MUĞLA	FETHİYE	BB, P, SB
13	22	DİYARBAKIR	ÇÜNGÜŞ	BB	32	61	MUĞLA	KÖYCEĞİZ	P, SB
13	23	DİYARBAKIR	SUR	BB	33	62	MUŞ	MALAZGİRT	TB, TM
14	24	EDİRNE	İPSALA	TM	33	63	MUŞ	MERKEZ	TM
14	25	EDİRNE	KEŞAN	TM	34	64	NİĞDE	MERKEZ	TB, VS
15	26	ERZİNCAN	MERKEZ	BB, HY, SB, VS	35	65	RİZE	ÇAYELİ	P, SB
16	27	ERZURUM	KARAÇOBAN	HY	36	66	SAMSUN	BAFRA	BB, SB, TB
17	28	ESKİŞEHİR	BEYLİKOVA	VS	36	67	SAMSUN	TEKKEKÖY	VS
17	29	ESKİŞEHİR	MAHMUDİYE	TB, VS	37	68	SİVAS	SUŞEHRİ	BB, TB, TM, VS
17	30	ESKİŞEHİR	ODUNPAZARI	P	38	69	ŞANLIURFA	AKÇAKALE	BB, SB, TB, TM
18	31	ISPARTA	ŞARKIKARAĞAÇ	VS	38	70	ŞANLIURFA	BİRECİK	HY
19	32	İSTANBUL	ÜSKÜDAR	VS	38	71	ŞANLIURFA	CEYLANPINAR	BB, HY, TB, VS
20	33	İZMİR	BAYINDIR	P, SB	38	72	ŞANLIURFA	HALİLİYE	BB
20	34	İZMİR	ÖDEMİŞ	SB, BB	38	73	ŞANLIURFA	VİRANŞEHİR	BB, P, TB, VS
21	35	KARS	MERKEZ	TM	39	74	TEKİRDAĞ	HAYRABOLU	TM

⁴⁰ Okul/Alan/Dal Arama, Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, <<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>> (07.02.2018).

21	36	KARS	SELİM	VS	40	75	UŞAK	EŞME	HY, VS,
22	37	KASTAMONU	AĞLI	VS	41	76	VAN	TUŞBA	VS
23	38	KAYSERİ	BÜNYAN	TB	42	77	YALOVA	MERKEZ	P, SB
24	39	KIRKLARELİ	MERKEZ	TM	43	78	ZONGULDAK	ÇAYCUMA	BB, VS

Kaynak: Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

(Kısaltmalar: BB: Bahçe Bitkileri; TB: Tarım Bitkileri; TM: Tarım Alet ve Makineleri; SB: Süs Bitkileri; P: Peyzaj; HSY: Hayvan Sağlığı ve Yetiştirme; VS: Veteriner Sağlık)

2018 yılında ise Tablo-2’de belirtildiği gibi 43 ilde ve illerin merkez ilçeleri dahil olmak üzere 78 ilçede tarım ile ilgili programlar uygulanmaktadır. Ülkemizde; 81 il, 921 ilçe, 32.012 mahalle (6360 Sayılı Büyükşehir Kanununa göre büyükşehirlere bağlı 16082 köy⁴¹, mahalle olmuştur), 18.336 köy, 26.066 bağlı mezra (küçük yerleşim yeri), 30 Büyükşehir Belediyesi, 51 İl Belediyesi, 519 Büyükşehir İlçe Belediyesi, 402 İlçe Belediyesi ve 396 Belde Belediyesi olmak üzere toplam 1.398 adet belediye bulunmaktadır.⁴² Ülke nüfusu 80.810.525 ve belde/köy nüfusu 6.049.393’dür.⁴³ Ülkemizde 2014 ve 2015 yıllarında nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanların ortalama yıllık sayısı sırasıyla 4.324.000 kişi ve 4.235.000 kişidir.⁴⁴ Eldeki bulgular değerlendirildiğinde, sürdürülebilir kırsal kalkınma için örgün tarım eğitiminin tüm ülkeye yayılması için; ihtiyaca göre tarım, hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı alanlarında 843 ilçede de mesleki eğitim verilmesi gerekmektedir.

BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden dördüncü hedef olan kaliteli eğitim kapsamında; temel, teknik, mesleki ve yüksek örgün eğitim için nitelikli öğretmen arzı çok önemlidir. Ülkemizde örgün tarımsal eğitim sistemi bir bütün olarak değerlendirildiğinde de mesleki tarımsal eğitimi verecek kişi tarım öğretmendir. Hali hazırda ülkemizde adı tarım öğretmenliği olan branş öğretmenliği yoktur ve bu konuda öğretmen yetiştirecek bir yükseköğretim programı da bulunmamaktadır.⁴⁵ Böyle bir öğretmenlik branşı oluşturulmazsa birçok bölüm ve disiplinden birçok öğretmenin öğrencilere ders vermesi gerekecektir. Tarım öğretmenliği adı altında çeşitli ülkelerde yükseköğretim programları uygulanmaktadır. ABD’de lise seviyesinde tarımsal mesleki eğitim verecek öğretmenler yetiştirilmektedir. Bu bağlamda Minnesota Üniversitesi’nde lisans düzeyinde verilen “Tarım Öğretmenliği” programına ait eğitim müfredatı Tablo-3’de sunulmaktadır.⁴⁶

Tablo 3. Tarım Öğretmenliği (Lisans Düzeyi) Eğitim Programı

TARIM EĞİTİMİ-MİNESOTA ÜNİVERSİTESİ, FEN FAKÜLTESİ TARIM ÖĞRETMENLİĞİ [LİSANS]		
PROGRAM GEREKSİNİMLERİ [120.5 KREDİ]		
GENEL KÜLTÜR EĞİTİMİ [35]	GIDA, TARIM VE DOĞA BİLİMLERİ & [39]	MESLEKİ [41.5]
Temel Bilgiler	Disiplinlerarası Öğrenme [3]	Tarım Eğitimi [28]
Güzel Sanatlar [3]	CFAN 1501-Biyoteknoloji, İnsan ve Çevre	AFEE 1001-Tarım Eğitimine Giriş
Biyoloji [4] (laboratuvar zorunlu)	Hayvan Bilimi [7]	AFEE 1002-Tarım Mesleğinde Kariyer Planlaması

⁴¹ İzci, Ferit, Menaf Turan, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sistemine Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi .2013/18/1, s.119. <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194341>> (06.02.2018).

⁴² Mülki idare birimleri, Türkiye Mülki İdare Bölümler Envanteri, <<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>> (06.02.2018).

⁴³ TÜİK, 2018, a.g.e.

⁴⁴ İstatistiksel Tablolara ve Dinamik Sorgulama, 15+ yaştaki nüfusun işgücü durumu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007> (21.04.2016).

⁴⁵ Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Kılavuzu, ÖSYM, Ankara, 2016.

⁴⁶ Agricultural Education (Teacher Licensure), University of Minnesota, <<http://ag-ed.cfans.umn.edu/programs/licensure>> (01.05.2016).

AGRO 1101-Bitki Besin Sistemleri Biyolojisi	ANSC 1101-Hayvan Bilimine Giriş	AFEE 2096-Mesleki Staj (Uygulama)
veya BIOL 1009-Genel Biyoloji	Tarım ve Ekonomi Uygulamaları [6]	AFEE 2421-Gıda, Tarım ve Çevre İçin Mesleki İletişim
Tarihsel Bakış [3]	APEC 1101-Mikro Ekonomi İlkeleri	AFEE 5111W-Tarım Öğretmenliğinde Öğretim Metotları
Literatür [3]	Gıda Bilimi [3]	AFEE 5112-Tarım Öğretmenliği Müfredat Programı
Matematiksel Düşünce [3]	FSCN 1102-Gıda: Güvenlik, Risk ve Teknoloji	AFEE 5114-Tarım Öğretmenliği Semineri
MATH 1031-Cebir ve olasılık	Veya ANSC 1511-Hayvansal Ürünlerin Muhafazası	AFEE 5116-Tarımsal Deneyim Programları Paylaşımı
Fizik Bilimi [4] (laboratuvar zorunlu)	Doğal Kaynaklar [3]	AFEE 5118-Geleceğin Çiftçileri Yönetim ve Danışmanlığı
CHEM 1015-Kimyaya Giriş (Ders)	Bitki Bilimi [6]	AFEE 5697-Öğretmenlik Stajı: Okul ve sınıf
CHEM 1017-Kimyaya Giriş (Laboratuvar)	CFAN 3001-Zararlılar ve Bitki Koruma	AFEE 5698-Öğretmenlik Stajı
Sosyal Bilimler [3]	Veya ENT 4015-Süs ve Çim Entomolojisi	Eğitim [13.5]
PSTL 1281-Psikolojinin İlkeleri	Toprak Bilimi [4]	OLPD 5000, 5010, 5020-Okul Kültürü ve İletişim CI 5163, 5164-Çocuk ve Ergen Gelişimi.
Veya PSY 1001-Psikolojiye Giriş	SOIL 2125-Temel Toprak Bilimi	CI 5307-Teknoloji Öğrenme ve Öğretme
Belirlenen Temalar	Teknoloji [6]	CI 5452-Alan İçerikleri ve Okuma
Toplumsal Yaşam ve Etik [3] FSCN 1102	AFEE 2051-Mevcut Teknik Yeterlilikler	EPSY 5015, 5016-Öğretmenlik Öğrencilerinin Şartları
ABD'de Sosyal Adalet ve Çeşitlilik [3]	AFEE 3112-Yapı ve İnşaat Teknolojileri	PUBH 3005-Alkol ve Uyuşturucu Fonu
Çevre [3]		SEÇMELİ DERSLER [5 KREDİ]
SOIL 2125-Temel Toprak Bilimi		
Küresel Bakış Açıları [3]		
APEC 1101-Mikro Ekonomi İlkeleri		
Teknoloji ve Toplum [3]		
CFAN 1501-Biyoteknoloji, İnsan ve Çevre		
Nitelikli Yazma		

Kaynak: Agricultural Education (Teacher Licensure)

Tablo 3'de görüldüğü gibi, ülkemizde yükseköğretim düzeyinde; ziraat mühendisi, gıda mühendisi, makine mühendisliği, işletme (pazarlama vb.) ve veterinerlik eğitimi almış bireylerin öğretmenlik eğitimini almalarına müteakip “tarım öğretmenliği” kavramını oluşturacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca yükseköğretim düzeyinde üniversitelerde kırsal kalkınmanın en etkin ögesi olan “tarım öğretmenliği” bölümünün oluşturulmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Literatür taramaları sonucunda; 1) Ülkemizde ise henüz örgün eğitimle desteklenmiş bir kırsal kalkınma programının olmadığı ve bu durumun sürdürülebilir kırsal kalkınma açısından bir engel oluşturabileceği 2) İlköğretimde uygulanan taşınabilir eğitim sistemi mesleki anlamda ihtiyaç duyulan örgün tarım eğitiminin, kırsal alanda sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlayacak şekilde ilköğretimden yükseköğretime kadar her seviyede bir bütün halinde sistem yaklaşımı ile ele alınıp en kısa sürede yeniden oluşturularak, uygulamaya geçirilmesine ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN SORULARI VE AMACI

Çalışma üç temel soru üzerinden yürütülmüştür. 1) Kırsal alanlardan kentlere olan göçlerin nedenleri nelerdir? 2) Kırsaldan kente göçte var olan eğitim sisteminin etkileri nelerdir? 3) Kırsal alanlarda yaşayan ve çiftçilik yapan insanlara tarımla ilgili teknik eğitimlerin verilmesinin ve var olan eğitim sisteminde değişiklikler yapılmasının göçlerin önlenmesi üzerinde bir etkisi var mıdır? Oluşturulan bu üç temel soru bağlamında araştırmanın amacı; sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi ve göçün önlenmesi için tarımsal eğitim önerisinde bulunmaktadır.

5. YÖNTEM

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak anketler vasıtasıyla veri toplanmıştır. Anket formu araştırmacıların kendileri tarafından kapsamlı literatür taraması sonucunda edinilen bilgiler bağlamında hazırlanmış olup, toplam yirmibeş sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde daha çok demografik niteliklerle ilgili açık uçlu toplam sekiz soru bulunmakta; devamında göçün nedenleri ve tarımsal eğitimle ilgili beşli likert ölçeğine göre hazırlanmış olan toplam onyedisi soru yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Örneklemi ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırma, olasılıklı olmayan örnekleme çeşitlerinden kolayca ulaşılabilir olan katılımcıları seçmek amacıyla kolayda örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Bu yöntem ile araştırmanın uygulanacağı bölgeler, kentler ve köyler seçilmiştir. Bu bağlamda anket, İç Anadolu Bölgesi'nden Ayaş ilçesi Ulupınar köyünde ve Beypazarı ilçesinin Macun ve Karaşar köylerinde; Akdeniz Bölgesi'nden Hatay Arsuz ilçesinin Karahüseyinli köyünde ve Karadeniz Bölgesi'nden Bolu Kıbrısçık ilçesi ve Yazıca, Köseler köylerinde yapılmıştır. Ayrıca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Diyarbakır ili kırsalında yapılmak üzere anketler gönderilmiş, fakat güvenlik nedeniyle izin alınamamıştır. Anketörler vasıtasıyla uygulanan anketlerden 150 tanesi geri dönmüştür. Ancak toplanan anketlerin sadece 123 adedi değerlendirilebilir nitelikte olduğu için istatistiki değerlendirmeye alınarak programa yüklenmiştir. 2016 yılı verilerine göre; anketin uygulandığı ilçe ve köylerdeki toplam nüfus 8721'dir.⁴⁷ Evren büyüklüğünün yaklaşık 10.000 olduğu ana kütlede, +/- %10 örnekleme hatası ($p=0.5$; $q=0.5$ için) yani %90 örnekleme doğruluğu için örnekleme sayısının en az 95 olması gerekmektedir.⁴⁸ Bu araştırmada en az %90 örnekleme doğruluğu sağlanmıştır. Analiz sonucunda 0,833 değer aldığı saptanan ölçeğin Cronbach's Alpha'sının oldukça yüksek güvenilirlikte olduğu bulunmuştur.^{49,50} Anket, göç edenlerin göç etme sebeplerini yerinde gözlemlemek, tespit etmek ve geride kalanlar üzerinde oluşturduğu göç algısını ölçmek maksadıyla pilot olarak (deneme niteliğinde ve yol gösterici olarak) köylerde uygulanmıştır. Belirtilen bölgelerin başka kırsal kesimlerinde de yapılması planlanan bu araştırma, bir pilot uygulama olup, erişilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda anket daha da geliştirilerek Türkiye'nin diğer bölgelerinden de iller seçilerek uygulama alanı genişletilecektir. Bu çalışmadaki değerlendirmeler, toplanan veriler bağlamında gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak araştırmanın örnekleme, İç Anadolu Bölgesi'nde 52 anket, Akdeniz Bölgesi'nde 31 anket ve Karadeniz Bölgesi'nde de 40 anket olmak üzere toplam 123 anketten oluşmaktadır. Araştırmada veri ve bilgi toplamada anketörler vasıtasıyla yüzyüze anket yöntemi kullanılmıştır.

5.2. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS 22.00 programı kullanılmıştır. Öncelikle araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini belirleyebilmek için Cronbach analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımlarıyla birlikte ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiki yöntemlerden yararlanılmıştır.

⁴⁷ Ankara Ayaş ilçesi Ulupınar köyü, Beypazarı ilçesi Macun ve Karaşar köyleri, Hatay Arsuz ilçesinin Karahüseyinli köyü, Bolu Kıbrısçık ilçesi ve Yazıca, Köseler köyleri nüfus sorgulamaları, <<http://www.nufusune.com>>, (06.02.2018).

⁴⁸ Yazıcıoğlu, Y. ve S. Erdoğan, SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, (1.Baskı), Detay, Ankara 2004, s.50.

⁴⁹ İslamoğlu, Ahmet Hamdi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, (2. Baskı), Beta, İstanbul 2011, s.134-139.

⁵⁰ Gürbüz, Sait ve F. Şahin, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz, (2.Baskı), Seçkin, Ankara 2015, s.317.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

Kırsal alanlarda yaşamakta olan sakinler üzerinde yapılmış bu araştırmada katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımlarında; %74'ünün erkeklerden %26'sının ise kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir. %98.4'ü evli %1.6'sı ise bekar olan katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında; %6.5'inin 30 ve altı yaş grubunda bulunduğu, %26.8'inin 31-49 yaş grubunda yer aldığı, %47.2'sinin ise 50-69 yaş grubu arasında olduğu ve son olarak %19.5'inin 70 ve üzeri yaş grubunda bulunduğu saptanmıştır. Kırsal alanlardaki yaşam süreleri değerlendirildiğinde; katılımcıların %25.2'sinin 1-40 yıldır kırsalda yaşadıkları, %44.7'sinin 41-60 yıldır ve %30.1'inin ise 61-80 yıldır kırsalda yaşam sürdürdükleri saptanmıştır. Kırsal alanlardaki yaşamları boyunca çiftçilik deneyimlerinin ne olduğu sorulduğunda; katılımcıların %21.1'i 1-20 yıl süresince çiftçilik yaptıklarını, %46.3'ü 21-40 yıldır ve %32.5'i de 41 yıldan daha uzun süredir çiftçilik tecrübelerinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim düzeyine göre katılımcıların %6.5'i okur-yazar, %68.3'ü ilk öğretim, %23.6'ı orta ve lise eğitim düzeyinde ve %1.6'sı da (biri önlisans diğeri lisans eğitilmiş 2 kişi) lisans ve önlisans eğitilmiş kişilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın yapıldığı kırsal alanlarda yaşayanların %68.3 gibi büyük bir oranının oldukça düşük eğitimli bir grubu oluşturduğu ve üniversite mezunu katılımcı sayısının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Katılımcıların tamamı okullarda lise düzeyinde tarımla ilgili hiçbir mesleki eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. "Devlet okullarının dışında tarımla ilgili bir mesleki eğitim aldınız mı?" sorusuna ise sadece üç kişi 'evet' yanıtını vermiş geri kalan %97.6'sı ise bir mesleki eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Eğitimle ilgili olarak erişilen bu bulgulardan da görüldüğü gibi, kırsal alanlarda yaşayan insanların eğitim düzeyleri düşük olmakla birlikte bu eksikliği giderebilmek amacıyla sonradan alınabilecek/veya alınması gerekli eğitimlerin de temin edilmediği söylenebilir. Oysa ki, kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınma için eğitimin önemi yadsınmaz.

Demografik verilerden elde edilen bu bulguların ötesinde kırsal alanlardaki göçlerin nedenleri ve çözümleri hakkında ulaşılan bulguların güvenilirliğini saptayabilmek amacıyla yapılan analiz sonucunda; Cronbach Alpha değerinin .833 olduğu bulunmuştur. Ölçekte yer alan tüm değişkenler, madde silindiğinde, güvenilirlik katsayısındaki değişmeye bakılmak amacıyla güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. İncelenen madde ölçekten çıkarıldığında, geriye kalan diğer maddeler için güvenilirlik katsayısının hesaplanması, ölçeğin güvenilirliğindeki değişimleri incelemek bakımından önemlidir. Eğer bir madde ölçekten çıkarıldığında alpha katsayısı, ölçeğin tümü için hesaplanan alpha katsayısına göre artış gösterirse, o maddenin güvenirliliği azaltan bir madde olduğu söylenebilir ve bu maddenin ölçekten çıkarılması önerilir. Eğer bir madde ölçekten çıkarıldığında alpha katsayısı, ölçeğin tümü için hesaplanan alpha katsayısından küçük çıkarsa, o maddenin ölçekte kalması gerektiği düşünülür. Her faktör için ayrı ayrı madde silindiğinde güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve 14. (insanlar hastalıklarından dolayı göç ediyorlar), 15. (şehirde yaşamının kolaylıkları insanları göç ettiriyor), 21. (sağlık alt yapısı gelişirse, insanlar göç etmezler), 22. (kırsal alanlarda insanlar arasında işbirliği yapılmaktadır) ve 24. (şu ana kadar geliştirilen kırsal kalkınma projelerinin başarıya ulaşma derecesi nedir?) maddelerin güvenirliliği azaltan maddeler olması sebebiyle ölçekten çıkarılmıştır. Belirtilen maddeler çıkarıldıktan sonra ölçekte kalan maddeler bağlamında kırsal alanlardaki göçlerin nedenleri Tablo 5'de verilmiştir.

İfadeler	Ortalama	Std. Sapma
Kırsal Alanlardan Göçün Nedenleri		
9) Köylerde ilkokullar kapatıldıktan sonra çocukların eğitimi için şehirlere göç artmıştır	4.5285	.66929
10) Tarımsal mesleki eğitim verilmediğinden verimli/kazançlı bir tarım yapılamıyor	4.5447	.69249
11) Verimli tarım yapılamadığından insanlar yoksulluktan/işsizlikten göç ediyor	4.4472	.85126
12) Bilinçsiz tarım ile gelecek nesillerin yaşayabilmesi için gerekli olan doğal kaynaklar (toprak, su, orman ve çevre) yok ediliyor	4.7398	.49319
13) Gençler küçük yaşlardan itibaren ilçe merkezlerinde okuduğu için kırsalda yaşamayı tercih etmiyorlar	4.3740	.78300
Kırsal Alanlardan Göçüm Çözümleri		
16) Köyde okul açılırsa ve kaliteli eğitim verilse, insanlar göç etmez	4.2520	.91967
17) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, insanlar tarımdan daha çok kazanç elde ederler	4.5122	.61891
18) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, gelecek nesillerin yaşayabilmeleri için gerekli doğal kaynaklar korunur	4.5366	.78189
19) Gençler küçük yaşlardan itibaren tarımsal faaliyetlerden uzaklaşmazsa şehirlere göç etmezler	4.3008	.85828
20) Kırsal alanlarda sosyal hayat gelişirse, insanlar göç etmezler	4.4878	.72841
23) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, işsizlik azalır	4.3821	.78428
Notlar: (i) n=123, (ii) ölçekte 1= hiç katılmıyorum ve 5= tamamen katılıyorum anlamındadır. (iii) Friedman çift yönlü ANOVA Testine göre $\chi^2= 58.924$, $p < .001$ sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlıdır.		

Tablo 5. Kırsal Alanlardaki Göçün Nedenleri ve Çözüm Yöntemleri

Tablo 5'te görüldüğü gibi, katılımcıların araştırmacılar tarafından belirtilen göç nedenlerine katılım düzeylerinin yüksek olduğu belirtilebilir. Katılımcıların tüm maddelere katılım düzeyleri "katılıyorum" (4) seçeneğinin üzerindedir. Katılımcıların en yüksek katılımı "bilinçsiz tarım ile gelecek nesillerin yaşayabilmesi için gerekli olan doğal kaynaklar (toprak, su, orman ve çevre) yok ediliyor" ifadesine verdikleri görülmektedir. Bunu katılım düzeyi 4.54 ile "tarımsal mesleki eğitim verilmediğinden verimli/kazançlı bir tarım yapılamıyor" düşüncesi takip etmektedir. Göçü önlemeye yönelik çözüm ifadelerine bakıldığında, "kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, gelecek nesillerin yaşayabilmeleri için gerekli doğal kaynaklar korunur" ifadesine katılımcıların en yüksek düzeyde katılım sağladıkları görülebilir. Bunu 4.51 katılım düzeyi ile "kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilirse, insanlar tarımdan daha çok kazanç elde ederler" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadelerin aynı zamanda birinci ve ikinci derece önem arz eden göç nedenleri için çözüm önerileri olduğu belirtilebilir. Sonuç olarak kırsal alanlardan göçün önemli nedenlerinden birinin de eğitim olduğu söylenebilir.

7. SONUÇ

Geçmişten günümüze gerçekleştirilen sürdürülebilir kırsal kalkınma stratejilerinin yeterli başarıya ulaşmadığı, mevcut durumda hala kalkınmamış kırsal alanlardan ve kırsal kesimlerden kentlere gerçekleşen önlenemeyen göçlerden anlaşılmaktadır. Araştırma sonucunda demografik niteliklerle ilgili; 1) araştırmanın uygulandığı kırsal kesim insanların eğitim düzeylerinin düşük olduğu, 2) katılımcıların tamamının okullarda lise düzeyinde tarımla ilgili bir mesleki eğitim

almadıkları, 3) devlet okullarının dışında tarımla ilgili olarak mesleki eğitim alan katılımcıların oranının düşük olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Kırsal alanlardan kentlere olan göçlerin önem derecelerine göre nedenleri ise şunlardır: 1) Bilinçsiz tarım ile gelecek nesillerin yaşayabilmeleri için gerekli olan doğal kaynakların (toprak, su, orman ve çevre) yok edilmesi, 2) Tarımsal mesleki eğitim verilmediğinden verimli/kazançlı bir tarımın yapılamaması, 3) Köylerde ilkokullar kapatıldıktan sonra çocukların eğitim için kentlere göç etmelerinin artması, 4) Verimli tarım yapılamadığından insanların yoksulluktan/işsizlikten göç etmeleri, 5) Gençler küçük yaşlardan itibaren ilçe merkezlerinde okudukları için kırsalda yaşamayı tercih etmemeleridir.

Kırsal alanlardan kentlere göçlerin önlenmesine yönelik önem derecelerine göre çözümler: 1) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilerek, gelecek nesillerin yaşayabilmeleri için gerekli doğal kaynakların korunmasının sağlanması gerekmektedir. 2) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilerek insanların tarımdan daha çok kazanç elde etmeleri sağlanmalıdır. 3) Kırsal alanlarda sosyal hayat geliştirilmelidir. 4) Kırsal alanlarda tarımsal eğitimler verilerek işsizliğin azaltılması sağlanmalıdır. 5) Gençlerin küçük yaşlardan itibaren tarımsal faaliyetlerden uzaklaştırılmaması gerekmektedir. 6) Köy okullarının açılması ve kaliteli eğitimin verilmesi sağlanmalıdır.

Sürdürülebilir kırsal kalkınma için çevresel, ekonomik, sosyal ve tarımsal yönden insanların bilinç düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Eğer bu bilinç düzeyi yükseltilemezse hem ülke hem de dünya ihtiyaçlarının ve yaşam kabiliyetinin sürdürülebilir kılınması imkânsızlaşabilir. Bu nedenle ülkemizin tamamını kapsayacak şekilde ilköğretimden yükseköğretime kadar her düzeyde sürdürülebilir bir kırsal kalkınmayı sağlayacak tarımsal eğitim önerisi oluşturulmuştur. Geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmalarda sorunlar tespit edilmiş ancak sorunlar projelerle çözülmeye çalışılmıştır. Sorunu oluşturan ana sebepler ve bu sebeplerin nasıl ortadan kaldırılacağı ve uygulamasının nasıl olacağı tam olarak belirlenememiştir. Oysa ki, gelişmiş ülkelerde kırsal kesimlerde gerçekleştirilen kalkınmaya yönelik proje tipi çalışmalar, temel örgün eğitime ek olarak yapılan destekleyici çalışmalardır. Ülkemizde de bu yöndeki çalışmalar gelişmiş ülkelerde yapılan uygulamalara benzer şekilde destekleyici çalışma olarak gerçekleştirilmelidir. Sürdürülebilir kırsal kalkınma için tarımsal eğitimle desteklenmiş kırsal kalkınma programı önerisi, şu adımlardan oluşmaktadır.

1. Köy ilkokullarının açılması, müfredata tarımla ilgili derslerin konulması ve uygulamalı eğitimin verilmesi,

2. Lise seviyesindeki tarımsal eğitimin; Türkiye’de 746 ilçede bulunan meslek, teknik veya çok programlı liselerde ihtiyaca göre tarım ve hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı alanlarında “alan/dal açılarak” verilmesi,

3. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamış ülkelerdeki gibi ülkemizdeki üniversitelerde de “tarım öğretmenliği” bölümünün açılması önerilmektedir. Liselerdeki tarım ile ilgili alanlardan mezun olan öğrencilerin lisans eğitimine “tarım öğretmenliği” bölümünden devam etmesi teşvik edilmelidir.

Pilot uygulamanın tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu il ve ilçelerde yapılması ve bu uygulama için AB/BM ve devletin fon/kaynaklarından desteklenmesi önemlidir. Böylece kırsal alanların daha etkin ve verimli işletilmesi için “iş ile insan” düzenlemesi sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Agricultural Education (Teacher Licensure), University of Minnesota, <<http://ag-ed.cfans.umn.edu/programs/licensure>> (01.05.2016).
- Altınok, S.,E. Fırat vd. “Küresel İklim Değişikliği Sorununun Çözümü İçin Yeni Bir Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı”, Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015,
- Altunya, N., “Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış”, Tarih ve Siyaset Serenti, 12.03.2012, <<http://www.serenti.org/koy-enstitusu-sistemine-toplu-bir-bakis>> (22.04.2016).
- Ankara Ayaş ilçesi Ulupınar köyü, Beypazarı ilçesi Macun ve Karaşar köyleri, Hatay Arsuz ilçesinin Karahüseyinli köyü, Bolu Kıbrısçık ilçesi ve Yazıca, Köseler köyleri nüfus sorgulamaları, <www.nufusune.com> (06.02.2018).
- BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, UNDP, Türkiye, <<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>> (27.02.2018).
- Drucker, P., “The New Society of Organizations”, Harvard Business Review, September–October 1992, <<https://hbr.org/1992/09/the-new-society-of-organizations>> (31.05.2016).
- European Commission Directorate, General for Communication Citizens Information, (2014), The EU Explained Agriculture, Brussels Belgium, Manuscript updated in November 2014, Luxembourg.
- European Communities, (2004), Panorama, Towards A History Of Vocational Education And Training (VET) in Europe in A Comparative Perspective Proceedings of The First International Conference Volume II, 2002, Office for Official Publications of The European Communities, Florence, Luxembourg.
- European Union Strategy for Sustainable Development (2009 Review), EUR-Lex, Access to European Union Law, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52009DC0400>> (31.05.2016).
- Gürbüz, Sait ve F. Şahin, (2015), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz, (2. Baskı), Seçkin Yayınları, Ankara.
- International Institute for Sustainable Development (IISD), (2010), Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012, United Nations Headquarters, New York.
- İnam, A., Epistemiyatri Kapısını Açarken, Online yayınlar, <<http://phil.metu.edu.tr/ahmet-inam/epistemiyatri.htm>> (22.04.2016).
- İrmiş, Ayşe, Eroğlu, Şeyma Gün. “Bir Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Geleneksel Üretimi Yeniden Canlandırma Örneği: Yeşilyuva Ayakkabı Üretimi”, Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015.
- İslamoğlu, A. H., (2011), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- İstatistiksel Tablolar ve Dinamik Sorgulama, 15+ yaştaki nüfusun işgücü durumu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007> (21.04.2016).
- İzci, Ferit, Menaf Turan, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sistemine Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2013/18/1, s.119, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/194341>> (06.02.2018).
- Kanun No: 3238, Köy Öğretmenleri Kanunu. Resmi Gazete Sayı: 3639. 24 Haziran 1937, Resmi Gazete, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc017/kanuntbmmc017/kanuntbmmc01703238.pdf> (21.04.2016).
- Kanun No: 3803, Köy Enstitüsü Kanunu. Resmi Gazete Sayı: 13682. 22 Nisan 1940, Resmi Gazete, <<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf>> (21.04.2016).
- Keskin, Ö., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Ziraat Eğitiminin Yaygınlaşması: Ankara Numune Tarlası ve Çoban Mektebi”, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM), 2010/28/Güz, <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1664/17759.pdf>> (22.04.2016).
- Kır/Kent Tanımının Revizyonu, Resmi İstatistik Portalı, TÜİK, <<http://www.resmiistatistik.gov.tr/?q=tr/content/18-k%C4%B1rkent-tan%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n-revizyonu>> (22.06.2018).
- Kırımhan, S., (2005), Organik Tarım Sistemleri ve Çevre, Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri, Ankara.
- Koçel, T., (2015), İşletme Yöneticiliği, Beta Yayınları, İstanbul.

- Köy enstitüleri, Milli Eğitim Bakanlığı, <http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkiları/koy_enstitu.htm> (21.04.2016).
- Mülki idare birimleri, Türkiye Mülki İdare Bölümler Envanteri, <<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>> (06.02.2018).
- OECD Regional Typology, Directorate for Public Governance and Territorial Development, OECD, 2011, <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/OECD_regional_typology_Nov2012.pdf> (22.06.2018).
- OECD, (2004), Measuring Sustainable Development: Integrated Economic, Environmental and Social Frameworks, OECD Publications, Paris, France.
- Okul/Alan/Dal Arama, Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, <<http://mtegm.meb.gov.tr/TR/okullar.asp?PAGE=Liste>> (07.02.2018).
- ÖSYM, (2016), Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Kılavuzu, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Strange, T.ve, A.,Bayley, (2008), Sustainable Development Linking Economy, Society, Environment, OECD Publishing.
- Sustainable Development Agenda 21, 1992, United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, <<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>> (01.06.2016).
- Sustainable Development, European Commission (EC), <<http://ec.europa.eu/environment/eussd/>> (01.06.2016).
- Tan, S., Mehmet, H.,vd. “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları”, Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015.
- Tarım, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56f835cc8acfa7.61756333> (21.04.2016).
- The World Bank, (2007), World Development Report 2008, Agriculture for Development, Washington DC.
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations General Assembly (UNGA) A/RES/70/1, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1 &Lang=E> (21.02.2018).
- Ulusal Kalkınma Stratejisi (2005-2009), T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı, <<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/3chYO+KirsalKalkinmaStrateji.pdf>> (30.05.2016).
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) (2014-2020), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015, <[http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20(2014-2020).pdf)> (22.06.2018).
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) (2014-2020), Yüksek planlama kurulunun 31.12.2014 tarihli 2014/45 sayılı kararı, 21.02.2015 tarihli Resmi Gazete, Sayı: 29274.
- World Commission on Environment and Development (WCED), (1987), Our Common Future, From One Earth to One World, Oslo, <<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>> (31.05.2016).
- Yavuz, G. G., B.Miran, vd., “Türkiye’de Tahıl Üreticilerinin Tarımsal Amaçları ve Üretimlerini Sürdürme Eğilimleri”, Tebliğ, International Conference on Eurasian Economies, Kazan, Russia, September 2015.
- Yazıcıoğlu, Yahşi ve S., Erdoğan, (2004), SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayınları, Ankara.
- Yıllara ve cinsiyete göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfusu, 1927-2017, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1587> (06.02.2018).